

МОВНИЙ ФАКТОР В АСПЕКТІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

Бабенко І. Д.

Україна, м. Запоріжжя, Запорізька загальноосвітня школа I-III ступенів № 3

Соціально-культурна ситуація, яка склалася на даний час у світі, й в Україні зокрема, свідчить, що необхідні зміни в суспільстві щодо інтелектуального розвитку людини. Одним зі способів реалізації цих змін може виступати концепція неперервної освіти.

Мова – це основа духовного життя людини, і ми покликані прищеплювати дітям любов до неї, формувати вміння відчувати й осягати її глибокий зміст і красу. Як писав В.О.Сухомлинський, без поваги, без любові до рідного слова не може бути ні всебічно людської вихованості, ні духовної культури [1, с. 507].

Формування культури спілкування, яка є чи не найнеобхіднішою для життєвого успіху людини починається з формування грамотності в початкових класах школи. Проблема грамотності є своєрідною призмою, крізь яку найбільш чітко і повно проглядається все коло завдань, що стоять сьогодні перед системою освіти в цілому і її окремими ланками, грамотність — показник соціально-культурного статусу суспільства і кожного його члена.

Грамотність як індикатор суспільного благополуччя може розглядатися в контексті загальнолюдських цінностей, професійних установок особистості та її моральних принципів.

Об'єктивно рівень грамотності свідчить про соціально-економічний та соціокультурний статус суспільства, його моральний стан, соціальну справедливість. Надання всім громадянам можливості реалізувати право на освіту - закон соціального благополуччя суспільства. Якщо суспільство перестає цікавитися освітою, то незалежно від причин треба готуватися до соціальної кризи.

Рівень грамотності - пряме свідчення того, на формування якого типу особистості орієнтована освітня система. Освіта зорієнтована головним чином на спеціальну

професійну підготовку моделі й означає, перш за все, поєднання професійної і культурної підготовки на основі загальної освіти, початків грамотності.

Соціальні зміни, які зумовлюють необхідність нових підходів до проблеми грамотності, поділяються на два основні види:

- поточні зміни в окремих аспектах суспільного життя, які потребують негайної реакції від тих чи інших освітніх закладів і відповідної модернізації діяльності;
- глобальні стійкі тенденції культурно-історичного процесу, врахування яких необхідне при розробці довготермінової освітньої стратегії, яка передбачає узгоджене реформування усіх освітніх структур.

Проблема грамотності нині зовсім не та, якою вона була в часи, що дали початок масовому навчанню населення рідної мови. В наші дні обсяг і зміст цього поняття уже не можуть бути охарактеризовані через звичне значення термінів, які походять від латинських і слов'янських назв писемного слова. Нині теорії "грамотності" надається статус одного із ключових понять у теорії діяльності соціального суб'єкта. Такий поворот думки означає погляд на грамотність як на базовий елемент здатності людини до компетентної участі в різних сферах життєдіяльності суспільства [2].

У сучасній педагогіці виокремлено низку методів, спрямованих на планомірне впровадження у навчальний процес, що дає можливість більш ефективного засвоєння певної суми знань. Але постійне ускладнення завдань і поява нових можливостей вимагають постійного оновлення методів їх вирішення.

Значне місце серед завдань початкового етапу навчання займає проблема – як закласти основи грамотного письма молодших школярів у ході вивчення грамотності учнів та підвищення їхньої мовної культури К.Д.Ушинський. Він вважав, що для засвоєння правильного письма дітьми звичайно необхідна практика [3, с. 69].

Ефективним засобом підвищення мовної грамотності учнів, а також їхнього мовленнєвого розвитку є позакласні заходи і уроки з позакласного читання. Шкільні програми з літератури передбачають також твори для самостійного читання. Важливе не тільки саме прочитання рекомендованого твору, а й думки та почуття, які він викликає. Тому періодично необхідно проводити письмові роботи за творами з позакласного читання.

Слід зазначити й таке: грамотність учнів відчутно зростає, якщо адміністрація школи постійно контролюватиме роботу з учнівськими зошитами з усіх дисциплін, ведення школярами щоденників, класними керівниками - класних журналів, особових справ, якщо проводитимуться декади української мови у школі, виставки кращих учнівських зошитів та творчих робіт учнів, активно працюватиме шкільна преса, діти відвідуватимуть театри, музеї з наступним їх обговоренням. Усі ці заходи разом збагатять лексичний запас учнів, зроблять їхню мову багатшою і яскравішою.

У процесі пошуку кращих форм, методів, засобів навчальної діяльності враховуються психолого-педагогічні умови формування культури спілкування як необхідної складової для підготовки до різноманітних професійних мовних ситуацій.

Зазначимо, що активізація процесів у педагогічній діяльності, які пов'язані з формуванням культури спілкування стає можливою, лише якщо використовувати ці процеси за допомогою певної методики. Необхідно впроваджувати у навчальний процес імітаційні, рольові та ділові ігри, спеціальні прийоми та техніки, здатні забезпечити рефлексивну діяльність студентів, яка безпосередньо сприятиме формуванню самоаналізу і самоусвідомленню. Окрім групової роботи, яка пов'язана з імітаційною сферою відтворення професійних ситуацій, вважаємо за необхідне включити у педагогічний процес як ефективну умову активізації рефлексивних реакцій такі форми роботи: письмове анкетування і тестування студентів, усну пораду і обговорення за допомогою викладача ситуацій, які створюють бар'єри у вирішенні поставлених завдань, фіксацію результатів змін, які відбуваються у контрольних та експериментальних групах [4, с. 141].

Ефективна комунікативна діяльність студентів безпосередньо пов'язана і осмисленням внутрішніх і зовнішніх факторів мовно-мовленнєвих моделей. Якщо студент не буде належним чином усвідомлювати роль і значення мовлення у формуванні особистісних новоутворень, вплив викладача стосовно формування мовних умінь буде неефективним. На жаль, традиційна освітня система вищої школи пропонує традиційні схеми засвоєння і передачі наукового матеріалу через закріплення й узагальнення без осмислення такого виду діяльності. Саме рефлексії, тобто формі самосвідомості, виду активного особистісного переосмислення людиною тих чи інших змістів своєї індивідуальної свідомості надається пріоритетне значення [5, с. 19].

У науковому дослідженні Н. Галкіної мова йде про один із прийомів рефлексії – «рефлексивний вихід», тобто такий поворот свідомості, внаслідок якого особистість починає бачити особливості власного мовлення наче збоку, з позиції спостерігача [6, с. 40].

Означений прийом можна використовувати під час групової дискусії, коли студенти матимуть можливість спостерігати мовлення інших учасників діалогу і на основі сприйнятої інформації вдаватися до аналізу та самоусвідомлення власного мовлення і власної ролі у діалозі. Такий підхід надзвичайно важливий для напрацювання уміння у студентів вступати у міжкомунікативні зв'язки, заздалегідь програмуючи власну поведінку (а це відображається і на самоконтролі мовлення), а така орієнтація у діалогічному спілкуванні надасть учасникам спілкування найбільш ефективно вирішувати поставленні завдання шляхом створення сприятливого психологічного мікроклімату в групі [4, с. 139].

Нові явища у різних сферах життєдіяльності людей (технологія, економіка, політика, культура) неминуче зачіпають їх інтереси і вимагають від них певної переорієнтації, а також нових установок, знань і вмінь, а часом і нового розуміння звичних речей і обставин.

Наостанок слід вказати, що обраний шлях формування культури спілкування, який ми пропонуємо у вигляді педагогічної умови, сенсом якої є рефлексія, забезпечить усвідомлення особистісних орієнтацій, форм, способів спілкування і надасть можливості перейти на більш складний рівень мовно-мовленнєвої діяльності.

Література:

1. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: У 5 т. – К.: Радянська школа, 1976-1977. – Т.1. – 654 с.
2. <http://lektsii.net/1-95119.html>
3. Ушинський К.Д. Собрание сочинений. – М-Л., 1950. – Т.8. – 286с.
4. Кунашенко О.В. Усвідомлення студентами рефлексії в процесі формування культури спілкування. / Педагогічний альманах: Збірник наукових праць / редкол. В.В.Кузьменко (голова) та ін. – Херсон: РІПО, 2012. –Випуск 13. – С.139-143.
5. Машбиц Е.И. Психологические основы управления учебной деятельностью/ Машбиц Е.И. – К.: Вища школа, 1987. – 224 с.
6. Галкина Н.В. Проблема психологических функций рефлексии в игровом обучении / Галкина Н.В. // Игровое моделирование: Методология и практика. – Новосибирск: Наука, 1987. – С. 38-48.